

Geschiedenis van de volkskunde of de volkskunde van een geschiedenis?

Notities bij een disciplineportret

In het voorlaatste nummer van het Volkskundig Bulletin (jrg. 10, nr. 1, 1984, p. 50-63) staat een artikel afgedrukt van J.J. Voskuil, dat als titel draagt *Geschiedenis van de volkskunde in Nederland. Portret van een discipline*. Dit artikel is de Nederlandse versie van een artikel voor het Scandinavische tijdschrift Nord Nytt. Het deed ook dienst als uiteenzetting voor de werkgemeenschap Lokale en Regionale Geschiedenis van de Stichting voor Historisch Onderzoek (ZWO), gehouden op 25 november 1983 in het Enkhuizense Zuiderzeemuseum. Het was dus voor verschillend maar geïnteresseerd publiek een veelal eerste kennismaking met de 'discipline' volkskunde en haar geschiedenis en het kan voor iedere andere lezer nog steeds die functie vervullen. Dit stelt inhoudelijke eisen: een duidelijke afbakening en omschrijving van het vakgebied, een verantwoording van de gemaakte keuzes en een onderbouwing van de conclusies. Omdat Voskuils artikel daar naar mijn mening op diverse plaatsen aan schort, voel ik me genoodzaakt er enkele opmerkingen bij te plaatsen. Daarbij zie ik af van een beschrijvende samenvatting.

Er bestaat in Nederland geen wetenschappelijke opleiding die de naam volkskunde draagt. Volkskunde is weliswaar te studeren als bijvak, o.a. in Groningen, maar het is geen wettelijk in het Academisch Statuut vastgelegde afstudeerrichting. Wie zich wetenschappelijk volkskundige wil noemen, kan dus hooguit als argument hanteren dat hij de volkskunde op wetenschappelijke wijze aanpakt. Maar wat is de wetenschappelijke wijze? Dit probleem wordt nog groter wanneer men de geschiedenis van het vak volkskunde wil schrijven. Wat is en was volkskunde? Voskuil beantwoordt deze vragen in zijn artikel op twee manieren; hij omschrijft de volkskunde in een formele en in een inhoudelijke zin. Een dergelijke benadering is, ofschoon niet alomvattend, te billijken. De wijze waarop beide aspecten worden ingevuld en uitgewerkt, is echter alleszins discutabel.

Volkskunde formeel

Er zijn volgens Voskuil in Nederland momenteel amper 15 academisch geschoolede volkskundigen. Dit aantal is niet het resultaat van de telling van iedereen die zich als academisch geschoolede met volkskundige onderwerpen bezighoudt, maar bevat uitsluitend diegenen die binnen door de overheid erkende en gefinancierde 'volkskundige' instellingen een *onderzoeksopdracht* hebben. Het zou interessant zijn om al die 15 personen eens op te laten schrijven wat zij als hun taakomschrijving zien en hoe zij hun vak uitoefenen. Voskuil heeft dat niet gedaan en is dan ook niet in staat te beschrijven hoe huidige 'volkskundigen' andere methoden toepassen en andere onderwerpen bestuderen dan bijvoorbeeld sociaal- of kunst-historici, sociologen, antropologen, neerlandici, of massacommunicatiewetenschappers. Een inhoudelijke beschrijving van de 'discipline' volkskunde die uit zo'n enquête had

kunnen volgen, ontbreekt zodoende en er blijft slechts een etiket over dat bepaald wordt door de overheid. Wat van overheidswege onder 'volkskunde' wordt verstaan, legt Voskuil niet uit.

Het lijkt me een juist uitgangspunt de geschiedenis van een vak te beschrijven aan de hand van een etiket. Wil men daarnaast nog allerlei restricties hanteren, allerlei zaken waarop dat etiket ooit is geplakt uit de historie schrijven, dan zal dat wel verantwoord moeten worden. En dat doet Voskuil niet. Door immers volkskunde in te perken tot officieel gelegitimeerd onderzoek aan erkende 'volkskundige' instellingen, is hij in staat te beweren dat de officiële geschiedenis van de volkskunde in Nederland begint in 1934 met de oprichting van de afdeling Volkskunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de afdeling waarover hij thans zelf de scepter zwaait. Dat Schrijnen in 1934 al hoogleraar in de volkskunde was, dat er al jaren een afdeling volkskunde aan het Ethnografisch Instituut te Utrecht bestond, dat het Nederlandsch Nationaal Bureau voor Anthropologie al vijf jaar eerder een cursus volkskunde had georganiseerd (om maar enkele voorbeelden te noemen!), dat is allemaal onbelangrijk geworden en dus niet in Voskuils verhaal te vinden. Vreemd genoeg staat er ook niets in over de geschiedenis van de overheidsbemoediging met de volkskunde. Van het Openluchtmuseum wordt alleen een indruk over de oprichting en het ideologisch te zwaar benadrukte Vaderlands Historisch Volksfeest vermeld, beide uit een periode dat het nog geen Rijksmuseum voor Volkskunde was². Naar het Zuiderzeemuseum wordt alleen verwezen, evenals naar de aan het Nedersaksisch Instituut te Groningen verbonden volkskundige Van der Kooi. Andere volkskundige musea zijn er blijkbaar niet, noch geweest; andere universitaire instellingen hebben zich kennelijk nooit met volkskunde bemoeid. Overheidserkenning (n.b. met koninklijke onderscheiding) voor de Stichting tot Codificatie van de Nederlandse Volksverhalen³ valt bij het lange tijd ook door één man gerunde Volkskundebureau in het niet. Het Beraad voor het Nederlands Volksleven – toch een advieslichaam voor de overheid – lijkt nooit bestaan te hebben, en wat de overheid zich voorstelde bij de opname van het criterium volkskundige waarde in de monumentenwet komen we ook niet te weten. Is een proefschrift als bijvoorbeeld dat van De Haan niet het door de overheid erkende resultaat van wetenschappelijk volkskundig onderzoek? Voskuil geeft er in zijn artikel geen uitsluitsel over. Hij vermeldt het niet eens.

Door zich te concentreren op de afdeling Volkskunde van het huidige P.J. Meertens-Instituut vergeet Voskuil gemakshalve ook dat er ooit een Nederlands Volkskundig Genootschap is geweest waarin wel degelijk wetenschappelijke discussies werden georganiseerd en wetenschappelijke publicaties werden verzorgd. Ik geef toe dat het Genootschap nimmer een door de overheid erkend instituut heeft bestuurd, maar diverse leden waren toch wel aan wetenschappelijke instellingen verbonden.

¹ Zie o.a. J. Rasch, *Centra voor volkskunde in Nederland*, in: *Eigen Volk* 2 (1930), p. 75-79; T. de Bleyser-Anné, *Eigen Volk-Ons Eigen Volk (1929-1944)*. Antwerpen: Centrum voor studie en documentatie V.Z.W., 1971 (Nederlandse Volkskundige Bibliografie 12), m.n. de inleiding.

² Vgl. Ad de Jong, *Van het 'traditionele leven' naar het 'dagelijks leven'; enkele grepen uit de geschiedenis van het Nederlands Openluchtmuseum*, in: *Nederlands Volksleven* 33,4 (1984).

³ Zie o.a. Willem de Blécourt, *De volksverhalen van J. R. W. Sinninghe*, in: *Volkskundig Bulletin* 7,2 (1981), p. 162-193; Lex Runderkamp, *'Unieke collectie' sagen, sprookjes en legenden in opspraak*, in: *Vrij Nederland* 25 december 1982, p. 27. Sinninghe werd ook in 1942 onderscheiden met een aanmoedigingsprijs van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten; zie o.a. Chr. de Graaf, *Nederlandse sprookjes in streektal*, in: *Algemeen Handelsblad* 29 maart 1943.

Voskuils invulling van het formele volkskundecriterium is dus beslist gebrekkig te noemen en bovendien opportunistisch. Wanneer hij in plaats van onderzoek het volkskundig onderwijs zou hebben benadrukt, zou immers de afdeling volkskunde uit de boot vallen. Academische disciplines bestaan zowel uit onderwijs als uit onderzoek en het valt op dat Voskuil zelfs geen pleidooi houdt om de verdwenen volkskundige leerstoel weer te bezetten.

Volkskunde inhoudelijk

Welke inhoud heeft de volkskunde? Zoals al aangestipt wordt dat niet afgeleid uit de manieren waarop het etiket 'volkskunde' in de loop der tijd van betekenis is voorzien. In de geschiedenis van de volkskunde is, als we Voskuil zouden moeten geloven, maar één theoretisch principe te herkennen, het zogenaamde continuïteitsprincipe. Hierin is geschiedenis en vooral cultuurgeschiedenis – ik gebruik nu mijn eigen formulering – vertaald in geografische en sociale termen. Geprojecteerd op de geschiedenis van zich ontwikkelende nationale staten houdt dit in dat de 'oorspronkelijke' cultuur van een volk nog te vinden zou zijn in gebruiken en voorstellingen van de plattelandsbevolking. Met een andere uitwerking is hetzelfde sociaal-evolutionistische principe ook te vinden in de geschiedenis van andere menswetenschappen, dus wat er zo speciaal aan is, begrijp ik niet. Het kan echter niet worden ontkend dat het zoeken naar relictën een belangrijke pijler van de volkskunde is geweest. Maar dat niet alleen. Bekijkt men bijvoorbeeld publicaties uit de periode tussen de beide wereldoorlogen, dan springt in het oog dat er wel degelijk theoretische discussies werden gevoerd over de inhoud der volkskunde, discussies waar Voskuil geen aandacht aan besteed. Volkskunde blijkt óók opgevat te zijn als kunde van een volk, dus niet alleen van relictën. De studie blijkt zich óók te kunnen richten op de functie en typologie van de eigentijdse 'lagere' cultuur, dus niet alleen op het verre verleden⁴. Tegenwoordig zal trouwens niemand van de door Voskuil erkende 'volkskundigen' nog de relict-theorie aanhangen; het Nederlands Openluchtmuseum richt zich op het dagelijks leven, en zelfs de afdeling Volkskunde laat zich, paradoxaal genoeg, in met cultuurspreiding en cultuurverandering. Volgens mij zou dit alles consequenties moeten hebben voor de geschiedschrijving van de volkskunde, tenminste als men die wil beschrijven als de geschiedenis van een idee, zoals Voskuil doet. Want als de inhoud van volkskunde wordt gevormd door meerdere theoretische uitgangspunten, voldoet het niet meer de geschiedenis van één ervan te beschrijven. Het wordt dan bijvoorbeeld dubieus of Le Francq van Berkhey wel als de eerste volkskundige kan gelden en er komen ettelijke zeventiende- en achttiende-eeuwse regionale en lokale beschrijvingen in aanmerking om naast zijn werk vermeld te worden. Dat geldt ook de vanaf het einde van de achttiende eeuw opkomende statistische werken en zelfs de produkten van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen⁵. Als men zich echter houdt aan het etiket 'volkskunde' kan Van Berkhey hooguit als één van de voorlopers worden opgevat.

⁴ Zie o.a. de inleiding bij Jos. Schrijnen, *Nederlandsche Volkskunde* I. Zutphen: W.J. Thieme, 1915; het voorbericht bij de *Catalogus van Folklore in de Koninklijke Bibliotheek*. Den Haag, 1919; H.Th. Fischer, *Drieërlei soort religieuze volkskunde*, in: *Mensch en Maatschappij* 9 (1933), p. 429-436; C.C. van de Graft, *De folklore als wetenschap*, in: *De Gids* 104 (1940), p. 36-50.

⁵ Zie over 't Nut o.a. Bernard Kruihof, *De deugdzame natie*, in: *Symposion* 2,1 (1980), p. 22-37.

Een derde omissie kan hier ook niet onbesproken blijven. Behalve formeel en inhoudelijk is de volkskunde ook te beschrijven naar de gebruikte methodes. Het is zeker kenmerkend voor de activiteiten van de afdeling Volkskunde dat daar al vanaf 1934 wordt gewerkt met vragenlijsten – die ook een voorgeschiedenis kennen⁶. Door deze methode niet uitdrukkelijk te vermelden, laat Voskuil de kans schieten de verhouding tussen theorie en praktijk te schetsen. Bovendien doet hij het voorkomen alsof de volkskunde kan bestaan zonder het netwerk van informanten, het ‘volk’ wiens gebruiken en opvattingen toch voorwerp van studie zijn.

Volkskunde beschrijvend

Is de ‘Geschiedenis van de volkskunde in Nederland’ dan binnen de door Voskuil gestelde beperkingen wel als een redelijke beschrijving te beschouwen? Helaas is dat ook niet in alle opzichten het geval. De auteur heeft te veel gebruik gemaakt van al bestaande artikelen, daar nauwelijks informatie aan toegevoegd en ook nog nagelaten ze kritisch te evalueren.

Als voorbeeld noem ik zijn behandeling van de controverse tussen De Vries en Schrijnen in de jaren '30. We lezen dat De Vries zich pas duidelijk profileerde met zijn recensies van Schrijnens herwerkt handboek *Nederlandsche Volkskunde*, een passage die ontleend is aan Meertens' necrologie van De Vries. Van Schrijnens eigen standpunt blijft weinig over: hij zou het hedendaags volksgeloof als bron voor de Germaanse mythologie hebben gebruikt. Dat Schrijnen daar juist voor waarschuwde en een op de linguïstiek geënte structuralistische benadering voorstond⁷, hebben De Vries en Meertens niet begrepen en is Voskuil ontgaan. Overschrijven uit necrologieën is trouwens riskant; wanneer Voskuil gebruik had gemaakt van Meertens' artikel over Schrijnen, dan zou het beeld er totaal anders hebben uitgezien. Meertens schreef daar onder meer in dat men Schrijnen geen verwijt mocht maken dat de tweede druk van het handboek tekortkomingen vertoonde. Het leverde immers een synthese die zelfs De Vries in het door hem samengestelde *Volk van Nederland* niet tot stand had kunnen brengen⁸. Interessante details hierbij zijn dat de positie van De Vries in 1930 al vaster stond dan Voskuil doet vermoeden, dat De Vries ook gebruiken wilde terugvoeren naar de Germanen waar Schrijnen dat niet deed, en dat De Vries' eigen theoretische positie veel duidelijker naar voren komt in een artikel dat hij tussen de recensies van Schrijnens boek in schreef⁹.

⁶ Vgl. Ingeborg Weber-Kellerman, *Deutsche Volkskunde zwischen Germanistik und Sozialwissenschaften*. Stuttgart: J.B. Metzler, 1969, m.n. hoofdstuk 2; J. Stagl, ‘Der wohl unterwiesene Passagier’. In: B.I. Krasnobaev, Gert Robel & Herbert Zeman (Hrsg.), *Reisen und Reisebeschreibungen im 18. und 19. Jahrhundert als Quellen der Kulturbeziehungsforshung*. Berlin: Ulrich Camen, 1980, p. 353-383.

⁷ Jos. Schrijnen, *Nederlandsche Volkskunde* (tweede druk) I (1930), p. 14-21; II (1932), p. 94-96; id., *Funktionele volkskunde*, in: *Eigen Volk* 10 (1938) p. 82-85.

⁸ P.J. Meertens, *Prof. Dr. Jos. Schrijnen en de volkskunde*, in: *Eigen Volk* 10 (1938), p. 93-104.

⁹ J. de Vries, *Volkskunde en volkenkunde als hulpwetenschappen der godsdienstgeschiedenis*, in: *Mensch en Maatschappij* 8 (1932), p. 452-464.

Een ander aspect dat mijns inziens beter onderbouwd had mogen worden betreft de publieke belangstelling voor de volkskunde. Hoewel niet wordt uitgelegd of het publiek geïnteresseerd was in relictten, eigentijdse volksgebruiken, folklore, of gewoon in de eigen cultuur, lezen we dat er nooit veel enthousiasme was. Vlak na de Tweede Wereldoorlog zou dat totaal verdwenen zijn en tegenwoordig is er weer vraag naar allerlei abjecte boeken met 'volks-' in de titel. Op geen enkele wijze draagt Voskuil materiaal aan waaruit de juistheid van deze beweringen kan blijken. Er worden echter wel gelijk interpretaties aan verbonden. Zo wijst hij nogal ongenueanceerd op een beangstigende parallel tussen de huidige belangstelling voor zijn vakgebied en de bloed en bodem-ideologie uit de jaren '30. Hoewel Voskuil zeker voorbeelden zal kunnen noemen waarmee hij zijn vergelijking meer aannemelijk kan maken, heeft hij blijkbaar niet beseft dat hij zodoende niet alleen een uitermate pessimistisch beeld geeft van de toekomst van de volkskunde, maar gelijk iedereen die zich buiten zijn bureau om met volkskundige onderwerpen bezig houdt over één kam scheert.

Volkskunde volkskundig

De gesignaleerde omissies en onzorgvuldigheden lijken mij illustratief voor Voskuils benadering van de volkskunde. Dat betreft zowel de wat ongelukkige combinatie van een formeel met een inhoudelijk criterium, als de poging om volkskunde als een *discipline* te behandelen. Formeel is 'volkskunde' geen discipline, althans geen volwaardige, en staat zij dichterbij de 'heemkunde' dan bij de gevestigde wetenschappen. Wanneer men volkskunde toch als een 'discipline' wil beschrijven, bijvoorbeeld om vergelijkingen te kunnen maken met de situaties in andere landen waar zij wel als zodanig bestaat, zijn er twee mogelijke uitgangspunten: inhoudelijk of formeel – de methodologie zal in beide gevallen een integraal onderdeel van de beschrijving moeten vormen.

Er zou gewezen kunnen worden op het werk van Nederlandse academici die gelijksoortige zaken onderzoeken als de buitenlandse volkskundigen. Dan ontstaat er een ruimer beeld dan Voskuil schetst maar dan blijft de benadering verkapt formeel. Er valt ook vanuit een algemene omschrijving van volkskunde te redeneren. Volkskunde niet als één theoretisch principe maar als een studie met een bepaald object, te omschrijven met 'cultuur'. Dit object kan vanuit verschillende theoretische en methodologische invalshoeken benaderd worden, zodat de noodzakelijkheid vervalt volkskunde af te bakenen van maatschappijgeschiedenis, antropologie, of enige andere discipline die zich met hetzelfde object bezighoudt. Weliswaar vermeldt Voskuil cultuurspreiding en cultuurverandering als nieuwe sleutelwoorden in de volkskunde, maar hij laat na die termen te verduidelijken. Met een kritische omschrijving van 'cultuur' (en van 'volk'!) had hij zijn specifieke benadering van het volkskundige object beter voor discussie open kunnen stellen.

De formele benadering brengt inhoudelijk meer restricties met zich mee, zeker binnen het Nederlandse taalgebruik. Het niet uitdrukkelijk als 'volkskundig' gepresenteerde werk van bijvoorbeeld sociologen of neerlandici moet dan immers buiten beschouwing blijven, hoewel het inhoudelijk wellicht grote overeenkomsten vertoont met resultaten die wel met de volkskundige vlag bedekt zijn¹⁰. Het is alleen wel eenvoudiger de publieke belangstelling voor 'volkskunde' te beschrijven; 'volkskunde' te behandelen als een cultuurverschijnsel dat in een concrete maatschappelijke context geplaatst kan worden: als een begrip met specifieke betekenissen dat door specifieke personen in specifieke omstandigheden wordt ge-

¹⁰ Zie bijv. Bart van Heerikhuisen, *Het Nederlandse volkskarakter*, in: *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 6,4 (1980), p. 643-675.

bruikt. Dan zullen publicaties en discussies die vanuit academisch oogpunt wellicht als onbelangrijk terzijde worden geschoven wel degelijk onderwerp van geschiedschrijving moeten zijn.

De geschiedenis van een 'discipline' is niet los te zien van een meer algemene geschiedenis. Om de verbanden tussen beide te leren kennen is echter een studie nodig die dieper gaat dan die van Voskuil.

Willem de Blécourt

Het artikel waaraan De Blécourt zich heeft geërgerd, is geschreven voor een Scandinavisch tijdschrift. Zoals uit de ondertitel blijkt, geeft het uitdrukkelijk een *portret* van de Nederlandse volkskunde, geen encyclopedie. De details die hij heeft gemist (het hoogleraarschap van Schrijnen (?), de activiteiten van het Ethnografisch Instituut in Utrecht, van het Nederlands Nationaal Bureau voor Anthropologie en van de Stichting tot Codificatie van de Nederlandse Volksverhalen, de wetenschappelijke discussies in het Volkskundig Genootschap en de adviserende taak van het Beraad) zijn misschien bruikbaar als men wil insinueren dat zo'n portret onvolledig is, ze worden lachwekkend als men ze zou gebruiken om de geschiedenis van het vak in dertien bladzijden te karakteriseren.

De Blécourt denkt daar anders over. Zijn belangrijkste bezwaar lijkt te zijn dat ik onevenredig veel aandacht heb besteed aan de discussie over continuïteit. In de geschiedenis die hem voor ogen staat, moet meer plaats worden ingeruimd voor de volkskundigen die zich vroeger en nu hebben gericht op de 'kunde van het volk', op 'de functie en typologie van de eigentijdse "lagere" cultuur' dan ik dat heb gedaan.

Bij dat laatste denkt hij waarschijnlijk aan beschrijvingen van de Nederlandse 'volkscultuur' die niet belast zijn door de behoefte in het verleden door te dringen. Hij verwijst in dit verband, behalve naar de negentiende-eeuwse statistici (die zich in ons land nauwelijks om de cultuur bekommerd hebben) naar vooroorlogse 'theoretische discussies over de inhoud der volkskunde' en doelt daarmee wellicht op de flirt van Schrijnen met het structuralisme in de taalkunde. Aan het slot van zijn bespreking komen daar dan nog een onbekend aantal, niet nader genoemde, sociologen en neerlandici bij, wier werk 'wellicht grote overeenkomsten vertoont met resultaten die wel met de volkskundige vlag bedekt zijn'.

Dat hij zo zuinig (en zo vaag) is met zijn voorbeelden is niet toevallig. In de geschiedenis van de Nederlandse volkskunde werd tot voor kort geen aandacht besteed aan de *functie*, maar aan de oorsprong en de vorm van cultuurverschijnselen. Om hun functie te leren kennen moet men in de eerste plaats nagaan wat hun verspreiding is, niet alleen ruimtelijk (daaraan is in de volkskunde wel aandacht besteed, in de veronderstelling dat men zo de herkomst kon bepalen) maar ook sociaal: naar leeftijd, religieuze gezindheid, beroep. Doet men dat, dan blijkt zo'n verspreiding soms onduidelijk en vormeloos, soms is ze kenmerkend voor bepaalde, duidelijk te omschrijven groepen in de samenleving. In beide gevallen is het gebruik van een woord als 'volk' misleidend. In het eerste geval suggereert het ten onrechte dat de betreffende verschijnselen deel uit maken van de cultuur (de 'volkscultuur', of de 'lagere' cultuur) van een duidelijk samenhangende groep (het 'volk'), in het tweede geval is het te ruim. Dat men niettemin steeds weer een dergelijk vaag woord gebruikt, komt omdat volk en volkscultuur politieke begrippen zijn. Ze delen de samenleving in in twee groepen: het (eigen) volk en de vreemdelingen, of het volk en de elite. Die eerste indeling is kenmerkend voor de volkskunde (al wordt ze gewoonlijk vermengd met de tweede). Het volk wordt dan gezien als de drager van de eigen, traditionele waarden. De tweede heeft vooral na de tweede wereldoorlog opgang gemaakt, toen men ging praten over 'arbeiderscultuur'. De achterliggende gedachte is dan dat het volk, als onderdrukte groep,

zijn eigen cultuur heeft, tegenover de cultuur van de machthebbers. In beide gevallen zijn het vertalingen van de behoefte bij de onderzoekers zelf, deel uit te maken van een groep mensen die letterlijk de waarden moeten belichamen die voor henzelf wezenlijk zijn. Zo is de volkskunde omstreeks 1800 ontstaan. Over die vervalsing van de werkelijkheid en de vele pogingen helderheid te krijgen over de inhoud van begrippen als 'volk' en 'cultuur' gaan alle elkaar opvolgende discussies, die overigens vrijwel zonder uitzondering in het buitenland zijn gevoerd. Het laatste woord in die discussies is voor mij dat er geen volk is en geen volkscultuur en dat er derhalve ook geen volkskunde mogelijk is, in de letterlijke betekenis van het woord. Wat er van anderhalve eeuw volkskunde-onderzoek overblijft, is de belangstelling voor regionale en sociale verschillen in de cultuur, het inzicht dat zowel de groepen die die verschillen vertonen als de verschijnselen die ze als hun eigenaardigheid beschouwen, onder druk van maatschappelijke spanningen, voortdurend van verspreiding, samenstelling en karakter veranderen, en de taak om te laten zien hoe ingewikkeld dat proces is. In die taak ligt de maatschappelijke functie van een wetenschap die men voor mijn part volkskunde mag blijven noemen. Het is een oefening in zindelijk denken over de menselijke behoefte tot een 'volk' te behoren, een behoefte die verantwoordelijk is voor veel ellende in de geschiedenis van onze beschaving. Daarin ligt ook de reden voor de formele en inhoudelijke beperking waaraan De Blécourt zich gestoord heeft. Ik heb een portret willen schrijven van de mensen die zich in Nederland, in het voetspoor van de Grimms, hebben beziggehouden met tradities, in de verwachting dat die inzicht kunnen geven in de identiteit van hun volk. Die mensen noemen zich volkskundigen.

Voor hij, aan het eind van zijn artikel, een en ander nog eens samenvat, verwijt De Blécourt mij dat ik een uitermate pessimistisch beeld geef van de toekomst van de volkskunde. Daarover een laatste opmerking. Ik kan me niet meer herinneren of ik ooit geloofd heb dat het mogelijk is om in een politiek zo belast vak als de volkskunde schoon schip te maken. In ieder geval heb ik in mijn stuk met nadruk gesteld dat ook de behoefte aan zindelijk denken historisch bepaald is. Misschien is dat pessimistisch. De reactie van De Blécourt op mijn artikel laat zien dat er voor pessimisme enige reden is.

J.J. Voskuil

Discussie gesloten (red.)